

A csapat egysége

Szabó Dorottya

2021-ben Kínában megjelent egy tangping néven elhíresült mozgalom, aminek lényege, hogy arra bátorítja a kínaiakat, hogy hagyjanak fel a karrierépítéssel, ne dőljenek be az üres materialista ígéreteknek, inkább dőljenek hátra és élvezzék az életet. A jelenség alapvetően a 20-as és 30-as éveikben járó, képzett munkaerő körében terjedt el, akik nélkülözhetetlen építőkövei (lennének) a tudásalapú társadalom felépítésének Kínában. Ezek az emberek a középosztályhoz tartoznak, a városokban élnek, alapvető szociális háló védi őket, ezek a körülmények pedig lehetővé teszik számukra a hanyatt dőlést, a mókuskerékből való kiszállást. A középosztálynak megvannak a maga problémái az elszálló ingatlanárak, a növekvő háztartási eladósodottság, a társadalmi ranglétrán való lecsúszás lehetőségének képében – mindez meglehetősen erősen rezonál az USA-beli helyzettel – azonban ez a társadalmi réteg csupán a fele a 1,4 milliárdos kínai népességnek, a populáció közel 48%-a alacsony jövedelmű. Amikor Kína tudásalapú gazdaságra való átállásának lehetőségeiről beszélünk, nem feledkezhetünk meg erről a masszív társadalmi rétegről sem.

Kína jövedelmi egyenlőséget mérő Gini-indexe 2020-ban 47% volt, amivel nemcsak a nyugati országokénál magasabb, de az ázsiai átlagos Gini-indexhez képest is rosszabb. A jövedelem eloszlásának jelentős egyenlőtlensége önmagában is jelentős, kezelendő probléma, azonban a Cai Fang által végső megoldásnak tartott újraelosztás nem jelent teljeskörű megoldást a problémára. A jövedelmi egyenlőtlenségek gyökere alapvetően a vidéki népesség iskolázatlanságban rejlik, akik nem képesek olyan munkákat vállalni, amik közreműködnének a kínai gazdaság szerkezeti átalakulásában.

Li és szerzőtársai egy 2017-es tanulmányukban amellet érvelnek, hogy a reform és nyitás programjának 1978-as kezdete óta megvalósuló kínai növekedési csoda munkaerő-allokációjában, illetve a munkaerő mennyiség növelésében rejlő motorja kimerült, így a további növekedés érdekében Kínának nagyobb figyelmet kell fordítania az oktatásban felmerülő egyenlőtlenségekre, illetve megoldást kell találnia a vidéki népesség megfelelő képzésére.

A munkaerő hatékonyabb ágazatokba való átáramlása eddig a jelenlegi gazdasági szerkezet lehetőségei és körülményei között zajlott le, illetve a köz- és privát szektor közti munkaerőáramlás is kimerülőben van, habár ennek a jelentősége csekély, mivel a munkabérek a közszférában is alapvetően piaci mechanizmusok alapján alakulnak ki. A munkaerő reallokációja mellett a 2000-es években nagy szerepe volt a növekvő demográfiai osztaléknak, azonban a növekedésnek ez a forrása mára teljesen kimerült, az előrejelzések szerint Kínának a következő évtizedekben a népességcsökkenés problémájával kell szembenéznie. A lenti ábráról leolvasható, hogy a 2000-es évek közepe óta a teljes népességre jutó munkaképeskorúak száma csökkenő trendet mutat, a népesség növekedési üteme pedig meredeken esett az utóbbi 2-3 évben, 2021-ben az elmúlt 61 év legalacsonyabb népességnövekedését mutatták a kínai adatok.

A foglalkoztatottak aránya és a népesség növekedése 1990-2020 között Kínában

Ami az oktatást illeti, Kína mennyiségi értelemben jelentős eredményeket ért el: a munkaerő iskolában töltött éveinek száma 4,3-ról 9,6-ra nőtt 1980 és 2015 között, a legalább középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya 6,1%-ról 28,8%-ra nőtt ugyanebben az időszakban, a főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya pedig 1,1%-ról 12,5%-ra nőtt szintén ugyanebben az időszakban. A fenti számokból kirajzolódó fejlődés kétségkívül üdvözlendő, azonban ennek értékelésekor figyelembe kell vennünk, hogy ezek a fejlődések alapvetően a városokban koncentrálódtak, a vidéki Kína csekély eredményeket mutathat fel a munkaerő képzettségének növekedésében.

A fent hivatkozott cikk szerzői az alapvető problémát Kína hukou rendszerében látják, ami a társadalmi és földrajzi ellenőrzés egyik eszköze. A kínai állampolgárokat születési helyük alapján regisztrálják a rendszerben, ami a szülőhelyükhöz köti őket. Habár az 1990-es évek elején a rendszer sok tekintetben liberalizálódott, de sok szempontból még ma is megköti az állampolgárok kezét, kezdve a földtulajdonlástól, az egészségügyi ellátáson át egészen az oktatási lehetőségekig. A hukou miatt a vidéki származású lakosság csak vidéken fér hozzá az oktatási rendszerhez, vagy ha esetleg a szülőknek sikerül a városokban munkát találniuk, akkor speciális városi intézményekben helyezhetik el a gyermekeiket, amik viszont jelentősen gyengébb minőségű oktatást biztosítanak a tanulók számára.

Ez önmagában is rossz kiindulópont, de a helyzetet súlyosbítja, hogy a vidéki területeken a gyermekek rosszabbul tápláltak, mint városi „riváisaik”, kevesebb gondoskodásban részesítik őket a szülők a megfeszített munkatempó miatt, mindez pedig a kognitív képességek lassabb fejlődéséhez vezet a vidékiek esetében. Így, ha esetleg egy vidéki származású gyermek számára elő is teremtik a szülők a hatalmas akadályt jelentő magas tandíjat egy egyetemre, a gyermeknek nemcsak a rossz minőségű oktatásból következő, de az általánosságban gyengébb kognitív képességekből adódó hátrányát is le kell küzdenie. Ezt kiegészíti, hogy a helyi kormányzati szerveknek eszük ágában sincs támogatni a vidéki gyermekek városi oktatását, mivel nagy a valószínűsége annak, hogy a vidékről városba vándorló lakosság nem tér vissza szülőhelyére.

Egy 2021-es tanulmány is ezzel a problémával foglalkozik, amiből kiderül, hogy a középosztálynak mindössze a 9%-át teszik ki vidéki hukou státusszal rendelkezők, a többiek az alacsony jövedelmű társadalmi rétegben ragadtak és ragadnak elsősorban a hukou rendszer teremtette egyenlőtlenségek okán. A 2015-ös adatok azt mutatják, hogy a vidéki munkaképes korosztály 25-64 éves korcsoportjában az emberek mindössze 11%-a került be valaha a középfokú oktatásba.

Mindeközben az alacsony képzettségűek helyzete fokozatosan romlik. Az ezredforduló után a bérek jelentős növekedésbe kezdtek az alacsony jövedelműek csoportjában is, miközben a termelékenység kisebb ütemben nőtt, ami mára a vállalatok profitrátájának csökkenéséhez vezetett. Erre a vállalatok fokozott robotizációval és automatizációval reagálnak. További probléma az offshoring, aminek az utóbbi évtizedekben Kína alapvetően a haszonélvezője volt,

azonban a nemzetközi tőke mindig az olcsóbb munkaerőt keresi, amit az USA-Kína kereskedelmi háború és a koronavírusjárvány is inkább más országokba terelt. Mindezek mellett az alacsony képzettségűek munkavállalás szempontjából egyik legfontosabb szektora, az építőipar már nem tud több munkaerőt felszívni, mivel a nagy infrastrukturális beruházások nagyrészt lezárultak Kínában. 2014 óta az építőiparban foglalkoztatottak száma stagnál, a feldolgozóiparban dolgozók száma pedig csökken, így kérdésessé válik, mely szektor lesz képes a jövőben felszívni a képzetlen munkaerőt Kínában.

Bár mennyiségi tekintetben a középfokú oktatás a vidéki területeken is sokat fejlődött az elmúlt másfél évtizedben, a minőséget illetően még bőven van tere a fejlődésre Kínának. A fent idézett tanulmány szerzői amellet érvelnek, hogy alapvető probléma, hogy a vidéki területeken a szakközépiskolákba investáltak a gimnázium típusú intézmények helyett, és a gyakorlati tudásra fektettek hangsúlyt az akadémiai helyett. Az akadémiai tudás, az egyetemi tanulmányok előkészítése kétségtelenül fontos és elengedhetetlen fejlődési irány a vidéki Kína számára, azonban a szakközépiskolák reformja, a szakképesítés és a tudásalapú gazdaság összhangjának megteremtése nem kevésbé lényeges feladat. A tudásalapú gazdaság nem azt jelenti, hogy a munkaképeskorú lakosság egésze mesterdiplomával rendelkezik és öt nyelven beszél, sokkal inkább azt, hogy a különböző képzettséggel és képzettségi szinttel rendelkező csoportok között olyan összhangot kell teremteni, ami lehetővé teszi, hogy minden állampolgár a társadalom szerves részévé váljon, és ezt tudatosítsa is magában. A galaktikusok Real Madridjának és a 2010-es évek Barcelonájának El Clasicóját nem a Real Madrid nyerné, hiába sorakoztatná fel az akkori éra legnagyobbjait szinte minden poszton, és a Barcelona nem azért nyerne, mert 11 Messi-t sorakoztatna fel, vagy mert a Barcelona legjobb éveiben Jordi Alba lett volna a legkiemelkedőbb balhátvéd, hanem azért, mert a különböző képességű játékosok mindegyike a maga módján volt képes hozzájárulni a sikerhez, és pontosan tudta, mi a szerepe a pályán. Ehhez viszont Pep Guardiola tervezői készségei és vállalkozóképessége kellett ugyanúgy, ahogy az oktatási rendszerek reformja terén is az összhangot kell megteremteni a különböző intézmények között. Ez egyaránt igaz a fejlődő és a fejlett országokra

Irodalomjegyzék

Batarags, L. (2021). China's middle class is starting to look a lot like America's, and that's not a good thing. URL: <https://www.businessinsider.com/china-middle-class-starting-to-look-like-americas-2021-12?r=US&IR=T>

<https://chinapower.csis.org/china-middle-class/#:~:text=In%202018%2C%20China's%20middle%2Dclass,its%20lower%20and%20upper%20echelons.>

[3] a Kínai Jegybank monetáris politikai bizottságának tagja, illetve egy állami kutatóintézet, a Chinese Academy of Sciences közgazdásza

[4] <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-29/china-needs-cut-to-inequality-for-common-prosperity-pboc-s-cai>

[5] Li, H., Loyalka, P., Rozelle, S., & Wu, B. (2017). Human capital and China's future growth. *Journal of Economic Perspectives*, 31(1), 25-48.

[6] <https://worldpopulationreview.com/countries/china-population>

[7] <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/17/chinas-birthrate-falls-to-61-year-low-despite-moves-to-stave-off-demographic-crisis>

[8] Rozelle, S., & Boswell, M. (2021). Complicating China's Rise: Rural Underemployment. *The Washington Quarterly*, 44(2), 61-74.

[9] 2019-ben Kína több robotot gyártott, mint az USA, Japán, Dél-Korea és Németország együttvéve. A folyamat mögött nemcsak a csökkenő profitráta áll, hanem a KKP támogatása, amely a demográfiai problémák megoldását is a fokozott robotizációban látja.

[10] Rozelle, S., Xia, Y., Friesen, D., Vanderjack, B., & Cohen, N. (2020). Moving beyond Lewis: Employment and wage trends in China's high-and low-skilled industries and the emergence of an era of polarization. *Comparative Economic Studies*, 62(4), 555-589.

[11] 2005 óta mára a középfokú oktatásban résztvevő gyermekek aránya 43%-ról 70% fölé emelkedett